

Nordområdeseminar ("Webinar")

Fridtjof Nansens Institutt og Nordområdesenteret ved Nord Universitet, 19. januar 2021. Filmopptak lagret på nettadresse <https://youtu.be/YFZRa8gclh8>.

Odd Gunnar Skagestad: (start innledningsforedrag 1.02.40)

1. God dag, alle sammen – mitt tema er **"En nordområdepolitikk om alt – eller ingenting?"** Dette er også tittelen på en felles artikkel av professor Torbjørn Pedersen (Nord universitet) og meg.
2. **Da starter jeg like godt med et spørsmål:**
Hva er disse såkalte "nordområdene", som siden 2005 har vært definert som Norges viktigste **strategiske satsingsområde**, **interesseområde**, og nå også **ansvarsområde**?
Selv vokste jeg opp i Finnmark i gjenreisningstiden på 1940-50-tallet. Ingen der hadde den gang hørt om eller brukt uttrykket "nordområdene". Dette uttrykket var en terminologisk nyskapning som ble lansert av forskere ved NUPI omkring 1970. Og da som et **nytt begrep** med **sikkerhetspolitiske** referanser. Bakteppet var Den Kalde Krigen – nærmere bestemt Norges strategisk utsatte posisjon i lys av den sovjetiske styrkeoppbyggingen på Kola og Nordflåtens dramatisk utvidede øvelsesmønster.
3. Et **politisk** (ikke geografisk) og samtidig et **særnorsk** begrep. Det er også et **dynamisk**, **fleksibelt** og **elastisk** begrep. Noen av oss husker kanskje fjernsynsfiguren Fleksnes? Han uttalte seg engang om fenomenet "trekkspill" med følgende dypsindige ord: "Ja, det er et elastisk begrep". Trekkspill-metaforen beskriver hvordan nordområde-begrepet kan trekkes ut i sin fulle bredde, eller skvises sammen med smalt fokus – alt ettersom det har vært politisk opportunt.
4. Etter siste århundreskifte har "nordområdebegrepet" utviklet seg til å bli en **retorisk overbygning** over et stadig større knippe av ulike og sprikende tema- og saksområder med 2 felles kriterier (kan på en eller annen måte knyttes til himmelretningen "NORD" og noe som politikerne anser som "VIKTIGE" å tenke på, snakke om og kanskje gjøre noe med).
5. Det har utviklet seg en egen "nordområde-**diskurs**" hvor det inngår tallrike **policy-dokumenter** som gjelder "nordområde-**satsingen**", såkalte "nordområde-**strategier**" og "nordområde-**politikken**". En politikk som omfattet et "nordområde-**diplomati**", inkludert såkalte "nordområde-

dialoger" med andre land. En politikk som skapte en særegen "nordområde-**eufori**" og en "nordområde-**retorikk**" med tilhørende rituelt pregede "nordområde-**besvergelses**", av typen "NORD ER BEST" og "DET MESTE ER NORD". (Ref. Rolf Jacobsens dikt "Nord", som også pryder baksiden av et av de mest sentrale policy-dokumentene - Stoltenberg II-regjeringens *Nordområdestrategi* fra desember 2006).

6. Vi ser en utvikling med sterk kvantitativ **vekst**. Bondevik II-regjeringens St.meld. nr. 30 i 2005 var en beskjeden blekke på 39 sider; Stoltenberg II-regjeringens Meld.St.7 i 2011 var est ut til 132 sider; og Solberg-regjeringens Meld.St. 9 i 2020 er et massivt opus på 189 sider. Gradvis har "nordområdene" inkludert stadig flere politiske saksområder og vist til en stadig mer omskiftelig geografi.
7. Vi ser fremfor alt en klar dreining i retning av **innenrikspolitikken**. For eksempel: I 2005-meldingen ble det understreket at "i arbeidet med meldingen er det lagt vekt på nordområdepolitikken utenrikspolitiske sider" og at innenrikspolitikk kunne heller "drøftes i andre sammenhenger". I senere policy-dokumenter (og særlig i Solberg-regjeringens nye stortingsmelding) synes innenrikspolitikken å ha tatt helt over.
8. Vi registrerer også at de temaer som får stadig større plass i nordområdepolitikken, allerede er behørig dekket opp av andre stortingsmeldinger og sektorområder.
9. I vår artikkel anfører Torbjørn Pedersen og jeg at behovet for en gjennomtenkt utenriks- og sikkerhetspolitikk som er særlig tilpasset Norges eksponering og sårbarhet i nord, er mer påkrevet enn på lenge. Samtidig konstaterer vi at nordområdepolitikken er blitt så utvannet at den i dag omhandler nær sagt alt.
10. Vi har å gjøre med et saksfelt som krever en dyp og målrettet politisk oppmerksomhet. Det leder oss til spørsmålet: ***I hvilken grad er dagens nordområdepolitikk egnet til å ivareta aktuelle utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringer i våre nordlige nærområder?***
11. Vår analyse i så måte er ganske nedslående:
12. **For det første:** Samtidig som vår nordområdepolitikk har mistet sitt utenriks- og sikkerhetspolitiske fokus og fått et mer diffust distrikts- og næringspolitisk preg, har de utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringene i våre umiddelbare nærområder eskalert.
13. **For det annet:** Mens "sikkerhet" og "interesser" som begrep gjennom en årrekke er blitt utvidet og utvannet i norske strategidokumenter, er

tradisjonell sikkerhetspolitikk – knyttet til de vitale interessene suverenitet, territoriell integritet og politisk handlefrihet – mer utfordrende enn på lenge. Nordområdepolitikken burde uttrykke og gjenspeile **tydelige** og ikke diffuse sikkerhetspolitiske prioriteringer.

14. **For det tredje:** Det er uheldig at stadig mer av eierskapet til norsk nordområdepolitikk flyttes over til Kommunaldepartementet og regionale aktører i Nord-Norge. Gitt den sikkerhetspolitiske utviklingen i nord burde UDs eierskap til nordområdepolitikken styrkes – ikke svekkes.
15. Vi mener at **utenriks- og sikkerhetspolitiske mål må** ha en overordnet plass i nordområdepolitikken.
16. Og så kan vi spørre om **hva slags behov** vi egentlig har hatt for enda en nordområdemelding? Dette så meget mer som Solberg-regjeringens overordnede mål for nordområdepolitikken så å si ord for ord er identisk med de tilsvarende målene som ble presentert i den forrige nordområdemeldingen (Stoltenberg II-meldingen fra november 2011), med to tilføyelser: Hhv. "tettere samvirke mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjoner" samt "bo-attraktivitet". Store deler av meldingen kunne like gjerne sammenfattes under en felles overskrift "**Næringsutvikling i Nord-Norge**". Den nye nordområdemeldingen har altså et tilslag og en retning som avviker fra konklusjonene i Torbjørn Pedersens og min artikkel.
17. Stortingets saksordfører Ingjerd Schou kaller dette nyeste policy-dokumentet "en betimelig melding om nordområdene". Det er en beskrivelse som vi vanskelig kan slutte oss til.